

MARTA PETRICIOLI, *L'Italia in Asia Minore. Equilibrio mediterraneo e ambizioni imperialiste alla vigilia della prima guerra mondiale*, Firenze 1983, 478 sayfa. Floransa Üniversitesi ile Sansoni Yayınevi tarafından müştereken yayınlanmıştır. Ederi 32.000 lired. (Birinci Dünya Savaşının arifesinde bir Akdeniz dengesi ve emperyalistik girişim örneği, Anadolu'daki İtalya).

İtalyan kaynaklarının tarihimiz açısından ne kadar büyük bir ehemmiyete sahip olduğu teslim edilmekle beraber çok az araştırmamız tarafından doğrudan temas kurulmaktadır. Bunun nedenlerini tartışmayı şimdilik gereksiz bulup, yakın bir geçmişimiz üzerinde bir yılın belgeyi ortaya koyup, bir de topraklarımız üzerindeki emellerin nasıl geliştiğini inceleyen bir eser üzerinde durmak istedim.

Eseri meydana getiren bayan M. Petricioli, Floransa üniversitesinde profesördür. Tarihimizi ilgilendiren bir dizi çalışmayı kaleme almıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

“La resa dei conti: diplomazia e finanza di fronte alle aspirazioni italiane in Anatolia (1918-1923)”, *Storia della Relazioni Internazionali*, cilt 2, yıl 1986/1, s. 63-93.

“Italietta sul Bosforo. Appunti sulla Storia di una Ambasciata”, *Storia delle Relazioni Internazionali*, yıl III, 1987/1, s. 3-19.

Archeologia e Politica Estera tra le due Guerre, Firenze 1988, 219 sayfa. Bu kitap bir müsabaka için hazırlandığından geçici baskı olarak araştırmacılara verilmişti. Böyle bir uygulama muhtelif Avrupa üniversitelerinde uygulanır ve bir akademik ünvan için lüzumlu yerlere başvurusunu yapan aday istenilen şartlara haiz eserini verebilir. Bu kitabın aslı baskısını beklemeden de kısaca üzerinde durmak yararlıdır. Çünkü Anadolu ve muhtelif yerlerde iki dünya savaşı sırasında yapılan arkeolojik kazıların bir de siyasi yönü bulunmaktaydı.

Esas başlık olarak verdiğim kitap ondört ana bölüme ayrıldıktan sonra üç tane de ek bulunmaktadır. İlk kısımlar İtalya'nın Ortadoğu taraflarındaki siyasi çıkarlarını açıklamakta, yeni bir tarihte birliğine kavuşan bu devletin Akdeniz'de oynadığı etkinlik detaylı bir tarzda ele alınmaktadır: “La tutela degli interessi vitali”, s. 15-42 (hayati çıkarların korunması) diye adlandırılan bölümde, 1907 tarihinden itibaren, Avrupa'nın hasta adamı sayılan Osmanlı İmparatorluğu'nda İtalyan bankerlerin, endüstricilerin ve iş adamlarının hangi alanlarda faaliyet göstermek için çalıştıkları incelenmiş, ülkelerinde uğradıkları mali bunalım karşısında aradıkları çıkış yollarının hangileri olduğunu incelerken Barco di Roma'nın Libya'da, Genova'daki Ansaldo tezgahlarının başta Tersane olmak üzere nerelerde yatırım yaptığını, Şark Ticaret Şirketi'nin yatırım alanlarını incelemiştir. Bundan sonra gelen iki bölüm içinde, bu çıkarların hangi devlet ve fikir adamları tarafından yürütüldüğü üzerinde durulmuştur. 4. bölüm “Teskere” diye adlandırılmış. Büyük ölçüde, alınan izinlerin hangi alanlarda kullanıldığı üzerinedir. Kurulan ticaret şirketleri ve İstanbul'da muhtelif zamanlarda görevli kişiler eliyle yürütülen devlet katındaki girişimlerin kulislerin nasıl yürütüldüğü hakkında basılmamış kaynaklara eğilmiş ve ortaya değerli belgeler koymuştur. Bilhassa güney Anadolu kesimlerine demiryolu döşenmesine dair görüşmelerin özel bir yeri bulunmaktadır. Demiryolunun güney sahillerinden daha uzak mesafelere uzatılmasına dair görüşmeler de kitabın ana noktalarından birisidir. Gerçekleşmeyen bu projelere rağmen görüşmelerin ağırlığı,

İtalyan girişimcilerin faaliyetini ve İtalyan hükümetinin de hedefini göstermektedir. Bilhassa Antalya ve civarına belirli yatırımlar yapmak isteyen İtalyan hükümetlerinin bu isteklerinin, otuz yıl kadar devam etmesi de, girişimlerin nasıl sık olduğu ve devlet merkezine ne kadar inandırıcı raporların yollandığına delildir. Böylesine girişimlerin kültürel uzantısı elbette bulunacaktı. Bundan dolayı da başta İstanbul olmak üzere devletin değişik yerlerinde her türlü eğitim kurumlarının açılışı ve açılmış bulunanların da güçlendirilmesine çalışıldı. Ne var ki İtalyanların bu çabaları, dillerinin diğer Avrupa ülkelerinki gibi yaygın olmasını sağlamadı. Gene de İtalyanca belirli bir sempati ile ülkemizde yayıldı. Trablusgarp harbi sırasında kısa bir soğukluk dönemi yaşandı ise de İtalya'nın Akdeniz için "Bizim Deniz" iddiasından vazgeçmesi üzerine gene samimi bir atmosfer içine girdi. Elimizdeki kitap, iki devlet arasında artık belgeliklerde kalan kayıtların, her zaman için nasıl bir önem kazanmış bulunduğunu açıkca ortaya koymaktadır.

Araştırmacının diğer kitabı da hoş sürprizler ile dolu bir kaç başlık içerir. Bunlardan en önemlileri "Kemal non vuole gli Italiani sulle coste dell'Egeo", s.49-65 (Mustafa Kemal Paşa, İtalyanları Ege Denizi kıyılarında görmek istemiyor) şeklinde bir başlık taşımaktadır. Kurtuluş Savaşı'ndan hemen sonraki dönemi içeren zaman içinde ulaşan haberleri değerlendiren devletimiz kurucusunun ve yeni devlet erkânının tutumu hakkında bilgi verilirken, belirli bir dönemde ilim adamlarının politik bazı girişimlere karıştıkları da gösterilmiştir. Şimdilik kitabın esas şeklinin çıkmasını beklemek daha iyi bir tutum olmakla beraber, ülkemizde arkeoloji çalışmalarının fazla bir sempati ile karşılanmamasının sebeplerinden biri daha ortaya konulmuş bulunmaktadır. Bununla beraber, konunun ilmi yönden açıklanmasını içeren bir çalışmayı da burada belirtmeliyiz: Francesco D'Andria, "l'archeologia italiana in Anatolia" şu kitabın içinde bulunmaktadır: *L'Archeologia italiana nel Mediterraneo fino alla guerra mondiale*, Catania, s. 93-106. Bu konuyu başka bir detaylı tanıtımda konu edebileceğim ümidi ile sözü burada noktalarken, ülkemizde bol malzeme bulunmakla beraber az işlenen bir devresine ışık tutan eser sahiplerini kutlar, Fransa ve İngiltere tarafından yürütülen emperyalizm dönemi Avrupa siyaseti içinde, yapılacak çalışmalara İtalyan araştırmacıların katılmasının yararı bir kere daha ortaya çıkmıştır. Şimdi bu alanda meslekdaşları arasında hiç de ihmal edilmeyecek kaynak ve yayınları tanıtmış bulunan araştırmacıya yeni eserlerini beklemekte olduğumuzu belirtmekte yarar görünmese bile temenni edilir.

PROF. DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU